

**“Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik”in
Anayasa ve Yasaya Aykırılık Sorunu**

Doç. Dr. Fazıl Hüsnü ERDEM*

Giriş

AB’ye uyum çerçevesinde TBMM’de kabul edilip Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı yasa paketi içinde yer alan 13.4.1994 tarih ve 3984 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun” (RTYHK)un değişik 4. maddesi esas alınarak hazırlanan, “Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik” (RTYHY)¹, radyo, televizyon ve veri yayınlarının Türkçe yapılması esası yanında, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu amaçla çıkarılan adı geçen Yönetmelik, içerdiği kimi hükümleri itibariyle Anayasa ve yasaya aykırılık oluşturmaktadır. Bu çalışmada, esas itibariyle, yasa tarafından tanınmış olan bir hakkı yasada öngörülme-yen sınırlamalara tabi tutan ilgili Yönetmelik hükümlerinin hukuka uygunluk açısından bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır.

Yönetmelik hükümlerinin hukuka uygunluk açısından değerlendirilmesi yapılırken, öncelikle iki ön sorunun irdelenmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi, genel olarak, yasa ile tanınan bir hakkın kullanım esaslarını belirlemek amacıyla çıkarılan yönetmeliğin düzenleme yetkisinin sınırları sorunudur. İkincisi ise, yönetmeliğe esas teşkil eden yasa hükmünün hangi yöntem ve ilkelere göre yorumlanacağı sorunudur. Bu sorunlar irdelendikten sonra, elde edilecek veriler doğrultusunda söz konusu Yönetmelik hükümlerinin hukuka aykırılık sorunu incelenecektir.

1. Yönetmelikle Düzenleme Yetkisinin Sınırı Sorunu

Yukarıda sözü geçen Yönetmelik hükümleri, bu Yönetmeliğin çıkarılmasına esas teşkil eden ve RTYHK’nın değişik 4. maddesinin birinci fıkrasıyla tanınan “pozitif bir hak”ın kullanımına ilişkin, gerek Anayasa ve gerekse yasa tarafından öngörülme-yen birtakım sınırlamalar getirmektedir. Bu nedenle, her şeyden önce, temel hak ve özgürlüklerin güvencesi açısından kabul edilmiş olan “yasayla sınırlama” kaydının ne anlama geldiği ve bu alana ilişkin yürütmenin düzenleyici işlem yetkisinin sınırlarının ne olduğunun irdelenmesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi, insan hakları hukukunun ilk oluşum aşamasında ortaya çıkan ve aynı zamanda, hukuk devleti ve demokratik devlet anlayışının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen bir ilkeye göre, hak ve özgürlükler, yasama organı tarafından ancak yasayla sınırlanabilir. 1789 tarihli Fransız “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”, özgürlüğü tanımlayıp hangi amaçla sınırlanabileceğini belirttiikten sonra, “bu sınırların ancak kanunla tayin edileceği” ilkesini kabul

* Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Bkz. **Resmi Gazete**: 18 Aralık 2002- 24967.

etmiştir (m.4). Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları belgelerinden olan ve "Avrupa Anayasal Belgesi" olarak adlandırılan "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" de, güvence altına aldığı birtakım hak ve özgürlüklere, ancak kanunla sınırlamalar getirilebileceğini öngörmüştür (m.8, 9, 10, 11). Bu ilke, tüm çağdaş demokratik hukuk devletlerinin anayasalarında olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında da (1924, 1961 ve 1982 Anayasaları) benimsenmiştir.

Özgürlüklerin güvencesi açısından önem taşıyan bu ilkenin pratikte iki tür yararı vardır: Birincisi, kanunların yasama organında açık görüşme ve tartışma usulleri çerçevesinde kabul edilmesi, söz konusu yasama tasarruflarının kamuoyunun denetimi altında gerçekleşmesini sağlamaktadır. İkincisi ise, kanunların genel nitelikli kurallar koyması, getirilecek sınırlamaların objektifliğini sağlamakta ve belli kişi ya da grupları hedef tutması ihtimali önlenmektedir². Kanunların demokratik ve temsili bir organın eseri olması, genel bir nitelik taşıması ve herkes tarafından kolayca erişilebilir olması, bu işlemleri, bireylerin hukuki güven ihtiyacını karşılayan birer sığınak haline getirmektedir³.

Nitekim, 1982 Anayasası da, "temel hak ve hürriyetler... ancak kanunla sınırlanabilir" (m.13/1) hükmüne yer vererek, bu ilkeyi anayasal teminat altına almıştır. Bu hükmün anlamı, temel hak ve özgürlüklerin kanun hükmünde kararnameyle, tüzükle, yönetmelikle veya diğer idari işlemlerle sınırlanamayacağıdır. Ancak, bu ilke, temel hak ve özgürlüklere ilişkin yürütme organının düzenleyici işlem yapamayacağı anlamına gelmez. Zira, çağdaş toplum hayatının gittikçe karmaşık ve teknik bir nitelik kazanması karşısında, yasama organının herhangi bir konuda yasal düzenlemede bulunurken bütün ihtimalleri dikkate alması ve bunları ayrıntılı olarak tespit etmesi olanaksızdır. Bu bakımdan, çoğu kez, ikinci derecede kalan bazı hususların yürütmenin düzenleyici işlemleri (tüzük, yönetmelik vb.) tarafından ele alınması zorunluluğu doğmaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, yürütme organı ayrıntılar ve teknik noktalarla ilgili bir düzenleme yaparken bir kanuna dayanmak, ona aykırı olmamak ve tamamen kanunun öngörmüş olduğu esaslara bağlı kalmak zorundadır⁴. 1982 Anayasası'nın 124. maddesi, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve kanunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelik çıkarılabileceğinden söz etmek suretiyle bu gerçeğe işaret etmektedir. Buna göre yönetmelikler, temel hak ve özgürlüklerin kullanımı konusunda ancak bazı şekli düzenlemelerde bulunabilir ve yalnızca kanunla öngörülmüş sınırlamaları somutlaştırabilirler. Farklı bir anlatımla, yönetmeliklerle kanunun öngörmediği bir sınırlamanın getirilmesi mümkün değildir.

2. Yorum Sorunu

İnceleme konusunu oluşturan Yönetmelik hükümlerinin Anayasaya ve yasaya uygunluğu açısından yapılacak bir değerlendirme, her şeyden önce söz konusu

² KAPANİ, Münci: **Kamu Hürriyetleri**, Yenilenmiş Altıncı Baskı, AÜHF Yayınları, Ankara, 1981, s.231; KABOĞLU, İbrahim Ö. : **Özgürlükler Hukuku**, Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002, s.90.

³ TANÖR, Bülent/YÜZBAŞIOĞLU, Necmi: **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s.146.

⁴ KAPANİ: s.232.

Yönetmeliğin hukuki dayanağı olan yasal düzenlemenin yorumunu zorunlu kılmaktadır. Bu ise, RTYHK'nın değişik 4. maddesinin anlam ve kapsamının açıklığa kavuşturulması anlamına gelmektedir.

Bilindiği gibi, her hukuk normu, düzenlediği alana ilişkin bir düşünceyi ifade etmekte, birtakım değerler içermekte ve bir davranış modeli öngörmektedir; kısaca, pratik bir amaç gütmektedir. Bu nedenle, bir normun hukuka uygunluk denetiminde öncelikle, bu normun yürürlüğünün temeli olan anlam ve amacının (telos'unun) araştırılıp ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Kuşkusuz, yorum, her şeyden önce hukuk normunun sözü (lafzi) ile başlamalıdır. Ancak, normun içinde yer alan kelimelerin geçerli anlamları, cümledeki yerleri ve dil bilgisi kuralları esas alınarak yapılacak sözel yorum, hukuk normunun gerçek anlamını ortaya koymada tek başına yeterli değildir. Zira, normda sıralı olan kelime ve kavramlar zaman dışı olmadıkları gibi, somut yaşamdan bağımsız bir değer ve amaca da sahip değildirler. Bu bakımdan, yasal düzenlemenin sözel yorumunda takılıp kalmamalı; ayrıca, yasa koyucunun bu normla neyi kastedtiği ve amaçladığını (yasa koyucunun iradesini) bildirecek yasanın ön çalışmalarına, yani yasanın oluşma sürecine bakılmalıdır. Burada araştırılması gereken husus, yasanın çıkmasında etkili olan bütün faktörler (tarihsel, toplumsal, siyasal ve felsefi) dir. Yasal düzenlemenin sübjektif anlamını ortaya çıkarmada yararlı olan bu tarihsel yorum metodunun da, yalnızca bir yardımcı araç olduğu unutulmamalıdır. Çünkü, bu yorum metodu, hukuk normunun sübjektif anlamından çoğu zaman farklılaşan objektif anlamını ortaya koyamamaktadır. Gerçi, kimi zaman, yasa koyucunun gözettiği amaç, yasanın objektif anlamına, yani yürürlükte olduğu dönem içerisinde hizmet etmekte olduğu amaca uygun düşebilir. Ancak, özellikle yasanın eskimesi ve buna bağlı olarak da toplumsal koşulların değişmesiyle birlikte, yasanın sübjektif anlamı ile objektif anlamı farklılaşabilmektedir. Öyle ki, çoğu kez yasa koyucunun gerçek iradesine oranla, bizzat yasanın somut yaşam içerisinde kazandığı anlam daha büyük önem taşıyabilmektedir. Bu nedenle, yorum yapılırken, hukuk normunun lafzına ve yasa koyucunun iradesine olduğu kadar, belki bunlardan daha fazla ratio legis'ine bakmak ve objektif anlamını ortaya çıkarmak gerekir⁵.

Günümüzde "teleolojik (amaçsal) yorum", özellikle özgürlükler hukuku alanında en elverişli yorum yöntemi olarak kabul edilmektedir. Bir hukuk normunun belirli bir değer içerdiğini ve bu değer "normun varması gereken amaç" olduğunu kabul eden teleolojik yorum yöntemi, pozitif hukuk metinlerinin taşıdıkları amaçlara ve çağın gereklerine göre yorumlanmasını öngörmektedir⁶. Farklı bir anlatımla bu yorum yöntemi, yasanın sözünü ve bu sözü söyleyen süjenin (yasama organının) niyet ve isteğini değil, objeyi (yasanın kendisini) dikkate almakta; yasayı, somut yaşam içinde gördüğü işlevine göre kavramaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadır⁷. Bu yönüyle söz konusu yorum tekniği sayesinde hukuk, donmuş kurallar bütünü olmaktan çıkmakta ve dinamik bir nitelik

⁵ ARAL, Vecdi: **Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine**, İÜHF Yayınları, İstanbul, 1979, s.193-197.

⁶ ÇAĞLAR, Bakır: "Anayasa Yargısında Yorum Problemi, Karşılaştırmalı Analizin Katkıları", **Anayasa Yargısı-2**, Ankara, 1986, s.187-188; ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz: **Anayasa Yargısı**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1997, s.241-243; ERKUT, Celal: **Hukuka Uygunluk Bloku (İdare Hukukunda Hukukun Genel Prensipleri Teorisi)**, Kavram Yayınları, İstanbul, 1996, s.30-31.

⁷ ÖZBİLGİN, Tarık: Eleştirel Hukuk Başlangıcı Dersleri, **İÜHF Yayınları, İstanbul, 1976, s.436.**

kazanmaktadır. Böylece, “pozitif hukuk” ile “yaşayan hukuk” arasındaki makas daraltılmış olmaktadır. Ayrıca bu yöntem, hak ve özgürlüklerin kullanımı açısından “genişletici (extensive) yorum”u, bunlara getirilen sınırlamalar konusunda ise “daraltıcı (restrictive) yorum”u esas alarak, özgürlükler lehine sonuçlar çıkarılmasını kolaylaştırmaktadır.

Demek ki, özellikle bir temel hak ya da özgürlüğe ilişkin düzenlemenin yer aldığı hukuk normunun yorumunda, normun sözel kurgusu ile yasa koyucunun iradesi ihmal edilmeden, esas itibarıyla, normun yöneldiği/hizmet ettiği amacın dikkate alınması lazımdır. Zira, böyle bir tercih, insan haklarına dayalı bir demokratik hukuk devleti olmanın zorunlu bir gereğidir.

3. Yönetmeliğe Esas Teşkil Eden Kanun Maddesinin Sözel İfadesi

RTYHY'nin hukuki dayanağını oluşturan RTYHK⁸, radyo ve televizyon istasyonları üzerinde devlet tekeli öngören 1982 Anayasası'nın 133. maddesinin değiştirilmesinden⁹ sonra yürürlüğe konmuştur. Bu Kanun, “Radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirlemek” amacıyla çıkarılmıştır. (m.1). Farklı bir söyleyişle, söz konusu Kanun, “görsel-ışitsel iletişim özgürlüğü” (radyo ve televizyon özgürlüğü)nü korumak ve bu özgürlük alanını düzenlemek için çıkarılmış ve bu amaçla da bağımsız idari otorite olarak “Radyo ve Televizyon Üst Kurulu”nu oluşturmuştur.

Kanunun “yayın ilkeleri” başlıklı 4. maddesinin ilk şekli, radyo ve televizyon yayınlarının kamu hizmeti anlayışı içerisinde yapılması gerektiğini belirtmiş ve bu yayınlarda uyulması gereken ilkeleri maddeler halinde sıralamıştır. Bu madde, 15.5.2002 tarih ve 4756 sayılı Kanunla değiştirilerek¹⁰, birinci fıkra hükmü olarak şu şekilde düzenlenmiştir: “Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, millî güvenliğe ve genel ahlâka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır. Yayınların Türkçe yapılması esastır. Ancak, evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde müzik veya haber iletilmesi amacıyla da yayın yapılabilir”. Madde metni ikinci kez, 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı Kanunun 8. maddesiyle değiştirilerek¹¹, birinci fıkra hükmüne şu iki cümle eklenmiştir: “Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir”.

⁸ Kanun no: 3984, Kabul Tarihi: 13.4.1994, **Resmi Gazete**: 20 Nisan 1994-21911.

⁹ Anayasanın 133. maddesinin ilk şekli, “Radyo ve televizyon istasyonları, ancak devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzelkişiliği halinde düzenlenir” iken, 8.7.1993 tarih ve 3913 sayılı Kanun ile değiştirilerek, “Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbestir” haline almıştır. Anayasa’da değişiklik yapan ilgili Kanun için bkz. **Resmi Gazete**: 10 Temmuz 1993-21633.

¹⁰ Bkz. **Resmi Gazete**: 21 Mayıs 2002-24761.

¹¹ Bkz. **Resmi Gazete**: 9 Ağustos 2002-24841.

Maddenin birinci fıkrasına genel olarak bakıldığında, bu fıkranın, görsel-işitsel iletişim özgürlüğünün sınırlarına, kullanım esasına ve bunun istisnalarına ilişkin hükümler içerdiği görülmektedir. Gerçekten, 4. maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesi, görsel-işitsel iletişim özgürlüğünün sınırlama sebeplerine (hukukun üstünlüğü, Anayasanın genel ilkeleri, temel hak ve özgürlükler, milli güvenlik ve genel ahlâk) yer vermektedir. İkinci cümlede ise, radyo, televizyon ve veri yayınlarının Türkçe yapılması esas düzenlenmektedir. Bundan sonra gelen ve “ancak” sözcüğü ile başlayan cümlede, “yayınların Türkçe yapılması” genel kuralına bir istisna getirilmektedir. Buna göre, “evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde müzik veya haber iletilmesi amacıyla da yayın yapılabilir”. Genel kuraldan ayrılan bu istisna hükmü, 4771 sayılı değişiklik Kanunuyla maddenin birinci fıkrasına eklenen, “Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir” ifadesiyle genişletilmektedir. Zira, bu cümlede başında yer alan “ayrıca” ibaresi, genel kuraldan ayrılan istisna hükmüne bir başka istisnanın daha eklendiğini ifade etmektedir. Başka bir anlatımla, radyo, televizyon ve veri yayınlarının Türkçe yapılması gerektiğine ilişkin genel kurala iki istisna getirilmiş olmaktadır. Bu istisnalar, Türkçe ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının anadilleri dışında kalan ve “evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı diller” ile, “Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçeler”de yapılacak yayınlardır. Demek ki, bu iki istisnai durumda, yayınların Türkçe’den başka dillerde yapılabileceği kabul edilmektedir.

Radyo, televizyon ve veri yayınlarının Türkçe yapılmasına ilişkin kurala getirilen bu ikinci istisnaya birlikte, Türkiye’de, Lozan Antlaşması’ndan bu yana ilk kez, “anadili Türkçe’den başka bir dil olan” Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına bir “pozitif azınlık hakkı”¹² tanınmış olmaktadır. Madde metninde yer alan ifadeye bakıldığında, bu hakkın, herhangi bir tereddüte mahal vermeyecek bir açıklıkla tanındığı görülmektedir. Yasa koyucu böyle bir hak tanıırken, ayrıca bu hakkın kullanımına ilişkin birtakım sınırlamalar da getirmektedir. Buna göre yayınlar, “Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne” aykırı olamayacaktır. Esas itibarıyla bu her iki sınırlama sebebi, 4. maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinde yer alan ve genel olarak görsel-işitsel iletişim özgürlüğüne ilişkin öngörülmüş olan “Anayasanın genel ilkelerine uygunluk” sınırlama sebebiyle örtüşmektedir. Zira, gerek “Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel nitelikleri” ve gerekse “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” ilkesi, Anayasanın genel ilkelerinden biridirler. Dolayısıyla, söz konusu pozitif hakkın kullanımına ilişkin herhangi bir sınırlama sebebi öngörülmemiş olsaydı dahi, genel olarak görsel-işitsel iletişim özgürlüğü için kabul edilmiş sınırlama sebepleri aynı zamanda bu hakkın kullanımı için de geçerli olacaktı. Bu nedenle, 4771 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucu tanınan “anadilde yayın hakkı”na ilişkin getirilen sınırlama sebepleri gereksiz bir tekrardan ibarettirler.

¹² “Pozitif haklar, genel yurttaş kitlesinin sahip olduğu ve ‘negatif haklar’ adı verilen hakların (mülkiyet, seçme, seçilme, vb.) dışında ve ötesinde kimi haklardır (kendi dilinde okul açabilmek vb.). Bu hakların verilmesinin sebebi tabii ki azınlıkların ayrıcalık sahibi olması değildir; sırf azınlık olmanın getirdiği dezavantajı azaltmak, bu insanların gerçek eşitliğe ulaşmalarını sağlamaktır” (ORAN, Baskın: “Bir İnsan Hakları ve Çokkültürcülük Belgesi Olarak 1923 Lausanne Barış Antlaşması”, **Kopenhag Kriterleri** (Yay. Haz. İbrahim Ö. Kaboğlu), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2001, s.218, dipnot no 1).

Sonuç olarak, RTYHK'nın "anadilde yayın hakkı" tanıyan hükmünün sözel ifadesi, farklı yorumlara ya da anlaşılmalara geçit vermeyecek bir açıkla kaleme alınmıştır. Bu hükmün açık ifadesine göre, gerek genel olarak görsel-işitsel iletişim özgürlüğü için öngörölmüş sınırlama sebeplerine ve gerekse özel olarak "anadilde yayın hakkı"na ilişkin olarak kabul edilmiş kayıtlamalara (ki bu kayıtlamalar, aynı zamanda, görsel-işitsel iletişim özgürlüğü için öngörölmüş sınırlama sebeplerinden birine tekabül etmektedir) uygun olma koşuluyla, anadili Türkçe olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendi anadillerinde yayın yapabilmelerinin önünde herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır.

4. Anadilde Yayın Hakkı Tanıyan Kanunun Ana Dinamiği, Yasalaşma Süreci ve Objektif Anlamı

RTYHY'nin hukuka uygunluk/aykırılık sorunu irdelenirken, gerek adı geçen Yönetmeliğin çıkarılmasına esas teşkil eden Kanun ile bunun gibi birçok Kanun'da ve Anayasa'da değişiklik yapılmasına yol açan temel dinamiğin, ve gerekse RTYHK'nın 4. maddesini değiştiren 4771 sayılı Kanun'un yasalaşma sürecinin ele alınıp incelenmesinde -kanun koyucunun iradesini tespit etmek ve yasanın amacını ortaya koymak açısından- sayısız yararlar vardır. Bu nedenle, söz konusu dinamige ve yasalaşma sürecine kısa da olsa bakmak gerekmektedir.

Bilindiği üzere, anadilde yayın hakkı, Türkiye'nin 1999 Helsinki zirvesinde tam üyelik için aday olarak kabul edilmesiyle birlikte yeni bir boyut kazanan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri bağlamında gündeme gelmiş ve bu hakkın kullanılmasına olanak tanıyan yasa değişikliği de, yine bu ilişkilerin bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar, söz konusu yasa değişikliğinin gerçekleşmesinde Türkiye-AB ilişkileri, dolayısıyla dış dinamikler temel belirleyici olmuşsa da, bu gerçeklik, hiçbir zaman iç dinamiklerin etkisini inkâr anlamına gelmemelidir. Zira, özellikle dünyadaki gelişmelere koşut olarak, 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti kavramları ekseninde yaygınlaşmaya başlayan sivil oluşumların giderek yoğunluk kazanarak bugünlere taşınması, iç dinamiklerin gözardı edilmemesi gereken bir etken olduğunu ortaya koymaktadır.

Gerçekten, demokratik kamuoyu, uzun yıllardan beri gerek demokrasinin derinleştirilip yaygınlaştırılması ve gerekse içinde söz konusu kültürel hakkın da bulunduğu birçok hak ve özgürlüğün tanınması ve/veya genişletilmesine yönelik yoğun bir tartışma ve çaba içinde bulunmuş; bu tartışma ve çabaların oluşturduğu ortak talepler her vesilede siyasi iktidarlara iletilmiştir. Bu bağlamda çeşitli sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, gazeteci, yazar ve akademisyenler; raporlar, parti programları, basın duyuruları, kitap ve makaleler, panel ve sempozyum gibi etkinliklerle bir yandan kamuoyu oluşumuna katkıda bulunmuşlar, diğer yandan da bu araçlarla taleplerini iktidar sahiplerine bildirmişlerdir.

Esas itibariyle, son yıllarda yaşanan birtakım gelişmeler, iç dinamikler ile dış dinamiklerin ilginç bir biçimde kesişmesine ve örtüşmesine yol açmıştır. Farklı bir söyleyişle, dışsal dinamikli ve "savunmacı" bir karakter taşıyan Türk modernleşmesi, son onlu yıllar içinde büyük oranda nitelik değiştirerek başkalaşmış ve dış dinamiklere paralel bir yönelime sahip olmuştur. Bu yönelim,

özellikle Türkiye'nin AB'ye tam üyelik süreci içine girdiği son birkaç yılda daha da belirginleşmiştir. Öyle ki, 21. yüzyıl Türkiye'sinde modernleşme ilk kez, "merkez" in "çevre"yi tepeden inmece (yukarıdan aşağıya) bir yöntemle değiştirip dönüştürmeye çalıştığı bir süreç olmaktan çıkıp, "çevre"nin Batılı değerleri sahiplenmeye ve bu doğrultuda kendini şekillendirmeye başladığı bir sürece dönüşmüş bulunmaktadır. Böylelikle, "bürokratik-seçkin ideoloji"nin bir toplumsal denetim aracı olarak kurguladığı Türk modernleşmesi, yaşanan gelişmelerle birlikte, dinamik toplumsal kesimlerin otoriter devleti denetleme ve islah etme çabalarına eşlik etmektedir. Bu bağlamda AB ile entegrasyon hedefi, otoriter devleti liberal-demokratik devlete dönüştürme misyonunu üstlenmiş olan söz konusu toplumsal kesimler açısından hayati bir önem taşımaktadır. Zira, AB ile entegrasyon, bürokratik-otoriter devleti sivilleştirme ve baskı aracı olmaktan çıkarmanın bir dinamiği olarak görülmektedir. Çünkü, bilinmektedir ki, Batı ile bütün bağları koparılmış ve Batılılaşma idealinden uzaklaştırılmış bir Türkiye; farklı toplumsal, siyasal ve kültürel gruplaşmalara tahammül etmeyeceği gibi, daha da otoriterleşecektir. Bu kaygı dolayısıyla bir yandan genel olarak Cumhuriyet modernleşmesinin yarattığı değişimin, diğer yandan da küreselleşme ve AB ile entegrasyon hedefinin tahrik etmesiyle giderek özgürleşen yeni toplumsal, siyasal ve ekonomik dinamikler, modernleşmeyi, -mantıksal sonucu olan- özgürlükçü ve demokratik bir yönetim modeline doğru götürmeyi istemektedir¹³.

Demek ki, Osmanlı'nın son yüzyılı içinde başlayıp, Cumhuriyetle birlikte "muasır medeniyet seviyesine ulaşma" hedefiyle sürdürülen modernleşme, şimdilerde ilk kez belirgin bir biçimde "toplumsallaşmış" ve "aşağıdan yukarıya" değişim ve dönüşümü zorlayan bir görünüme bürünmüş bulunmaktadır. Modernleşmenin kazandığı bu yeni içerik, onu, nihai hedefi olarak görülen AB ile entegrasyona yöneltmektedir. Kısaca, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik serüveni, yaklaşık 200 yıllık "modernleşme çabaları"nın doğal, kaçınılmaz ve bu tarih dilimine denk düşen son halkasını oluşturmaktadır¹⁴. Başka bir anlatımla, "çağdaş uygarlık" ile Türkiye bütünleşmesinin kesişme noktası, AB ile entegrasyon sürecine denk düşmektedir. Bu çağdaş uygarlık hedefi ise, tıpkı Cumhuriyetin kuruluşunda ve çok partili siyasi hayata geçişte olduğu gibi, Türkiye'nin köklü bir siyasi reform geçirmesini gerektirmektedir.

Nitekim, 11-12 Aralık 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin adaylığının kabul edilmesi sonrasında, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de "Katılım Ortaklığı Belgesi" (KOB) kabul edilmiş; Türkiye de diğer aday ülkeler tarafından yapıldığı gibi bu belge çerçevesinde Ulusal Program'ını hazırlamış ve Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe koymuştur¹⁵. Türkiye için bir "yol haritası" olarak tanımlanan ve Türkiye'nin tam üyelik stratejisini tek taraflı olarak belirleyen KOB, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 8 Kasım 2000'de açıklanmış; Belge, AB'nin en yüksek karar organı olan AB Konseyi'nce 4 Aralık 2000'de son şekli verilerek onaylanıp resmi geçerlilik kazanmıştır. Türkiye için yeni bir toplum

¹³ DAĞI, İhsan: "Batılılaşma korkusu var", **Milliyet, Entelektüel Bakış**, 2 Mayıs 2000.

¹⁴ Türkiye, bu son halkaya dahil olma çabalarından önce de, Avrupa mekânında şekillenen birçok halkaya dahil olmak suretiyle bu konudaki iradesini ortaya koymuş bir ülkedir. Bu bağlamda Avrupa Konseyi'ne 1949'da, NATO'ya 1952'de üye olan, AİHS'yi 1954'te imzalayan, AET'ye 1964'te ortak üye olan, 1975'te AGİT'e üye olan, 1987'de AT'ye üyelik başvurusu "hazır olmadığı" gerekçesiyle reddedilen, 1990'da AİHM'nin zorunlu yargı yetkisini kabul eden, 1995'te AB ile gümrük birliğine giren, 1999'da üyeliğe resmen aday olan Türkiye'nin, bir bütün olarak Avrupa'ya entegre olma doğrultusundaki duyarlılığından kuşku duymamak gerekir.

¹⁵ "Katılım Ortaklığı Belgesi" ve "Ulusal Program" için bkz. <http://www.abgs.gov.tr>

sözleşmesinin somutlaşması niteliğinde olan bu Belge'nin "kısa vadeli" (2001 yılı içinde gerçekleştirilmesi istenen) hedefler bölümünün "siyasi kriterler" başlığı altında, "Türk vatandaşlarının kendi anadillerinde televizyon ve radyo yayını yapmalarını yasaklayan her türlü yasal hükmün kaldırılması" gerektiği bildirilmiştir.

Türkiye, AB Konseyi tarafından onaylanan KOB çerçevesinde hazırladığı "Ulusal Program"la, AB ile bütünleşme iradesini çok açık bir biçimde dile getirmiştir. Gerçekten, 19 Mart 2001 tarih ve 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nın giriş bölümünde, "Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin özünde, barışçı bir dış politika ile laiklik, hukukun üstünlüğü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, insan hak ve özgürlükleri bulunur (...) Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, benimsemiş olduğu değerler sistemi temelinde çok kısa bir zaman dilimi içinde toplumsal yaşamın her alanında gerçekleştirdiği devrimlerle, Türk Milletini ilk kez ortak coğrafyayı ve tarihi paylaştığı Avrupa ailesiyle aynı değerler sisteminde buluşturmuştur (...) Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle, evrensel ortak değerleri esas alan, barışçı ve aydınlık bir geleceği paylaşmak ve bu hususta katkılarda bulunmak azmindedir (...) Türk Hükümeti, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini, Cumhuriyetimizin kurucu felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan kilit bir aşama ve Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir basamak olarak değerlendirmektedir (...) Türk halkı, çağdaş değerlere uyumu vazgeçilmez bir yaşam tarzı ve daimî bir hedef olarak benimsemiştir. Halkımız, tarihsel birikim ve deneyimi ile yüzyılların şekillendirdiği uygarlık bilinci sayesinde Avrupa'nın birleşmesi ideali bağlamında önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmeye hazır ve muktedirdir. Bu çerçevede, Türkiye'nin AB müktesebatını özümseme iradesi tamdır" denilmek suretiyle, Cumhuriyet Türkiyesi'nin "çağdaş uygarlık"la bütünleşme hedefi açıkça ortaya koyulmuştur.

Öte yandan, RTYHY'nin düzenlenmesine esas teşkil eden kültürel hakka ilişkin olarak, "Ulusal Program"ın "siyasi kriterler" bölümünün "kültürel yaşam ve bireysel özgürlükler" başlığı altında, "Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ve eğitim dili Türkçedir. Ancak bu, vatandaşlarının günlük yaşamlarında farklı dil, lehçe ve ağızların serbest kullanılmasına engel teşkil etmez" demek suretiyle, ilgili hakkın "bireysel özgürlük" temelinde kullanımının önündeki hukuksal engellerin kaldırılacağı taahhüdünde bulunulmuş ve bu hakkın sınırına ilişkin olarak da, "bu serbestlik, ayrılıkçı veya bölücü amaçlarla kullanılamaz" ifadesine yer verilmiştir.

Türkiye, "Ulusal Program"da taahhüt ettiği siyasi kriterlere ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"la¹⁶, Anayasanın 34 maddesini içeren köklü bir değişiklik gerçekleştirmiştir. Söz konusu anayasa değişiklikleriyle, genel olarak, demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları ilkeleri açısından ileri adımlar atılmıştır¹⁷. Bunlar içerisinde en önemlisi, Anayasanın 13. maddesinde yapılan değişiklikler olmuştur. Gerçekten eski metinde, temel hak ve özgürlükler için bir "genel

¹⁶ Değişiklik Kanunu için bkz. **Resmi Gazete**: 17 Ekim 2001- 24556.

¹⁷ Anayasa değişiklikleri hakkında genel bir değerlendirme için bkz. ERDEM, Fazıl Hüsnü: "Son Anayasa Değişiklikleri Üzerine", **Diyarbakır Barosu Dergisi**, Sayı 15, (Aralık-Ocak 2002), s. 4-16.

sınırlama” maddesi niteliğinde olan bu maddede yapılan değişiklikle, Anayasada düzenlenen bütün hak ve özgürlükler için geçerli olan genel sınırlama sebepleri kaldırılmış; “sınırlamanın sınırları”nı çizen ölçütler kataloğuna, “demokratik toplum düzenin gerekleri” ölçütünün yanı sıra, “hakkın özü” ve “ölçülülük ilkesi”ni ilave etmiş ve böylece ilgili maddeyi, temel hak ve özgürlükler bakımından “koruma hükmü” haline getirmiştir. Öte yandan, ilgili Değişiklik Kanunu’yla, Anayasa’nın 26 ve 28. maddelerinde yer alan “dil yasağı” kaldırılmış; bununla, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında kullandıkları dillerle yayın yapılmasını yasaklamaya yönelik çıkarılacak yasal düzenlemelerin anayasal dayanaktan yoksun bırakılması sağlanmıştır.

2001 Anayasa değişikliklerine ve dolayısıyla “Ulusal Program” çerçevesinde Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamak amacıyla, 57. ve 58. hükümetler döneminde, çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasını öngören “demokratikleşme paketleri” hazırlanmıştır. “Uyum yasaları” olarak da adlandırılan bu demokratikleşme paketlerinden üçüncüsü olan 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un genel gerekçesinde, yasa koyucunun iradesini ortaya koyan şu ifadeler yer verilmiştir: “Çağdaş demokrasiler temel hak ve hürriyetleri sağlamayı hedef alan çoğulcu, katılımcı düşünceye dayanan ve hoşgörü ortamında gelişen sistemlerdir. Çağımızda insan hakları ve temel hürriyetlerin tanınması, evrensel bir ilgi konusu olmakla kalmamış; bunların güvence altına alınarak aykırı uygulamalardan korunması ve daha ileri düzeyde gerçekleştirilmesi amacıyla bazı uluslararası kuruluşlar oluşturulmuş ve bu kuruluşlar bünyesinde çeşitli uluslararası belgeler kabul edilmiştir. Bu kuruluşların başında, hemen hemen tüm dünya ülkelerini kapsayan Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile demokratik Avrupa ülkelerinin siyasal birliği olan Avrupa Konseyi’nin geldiği bilinmektedir. Konuyla ilgili uluslararası belgelerden en önemlileri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan ve kısaca “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” olarak anılan İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme ve eki protokollerdir (...) Teklif; bir yandan Anayasada yapılan değişiklikler ile Türk Medeni Kanununda yer alan hükümlere uyum sağlanması, öbür yandan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde yapılması gerekli tedbirlerle ilgili olarak çeşitli kanunlarda değişiklik yapılması amacıyla hazırlanmıştır”.

Görüldüğü gibi, yasa koyucu, RTYHY’nin yasal dayanağını oluşturan RTYHK’nda da değişiklik yapılmasını öngören yasa paketinin genel gerekçesinde, insan haklarına dayalı çağdaş demokrasi anlayışına ve bu anlayış üzerine kurulu ulusalüstü yapılanmalar ile bunlara ilişkin belgelere göndermede bulunmakta; ilgili yasa değişikliğiyle, söz konusu yapılanmalarla bütünleşme iradesini ortaya koymaktadır.

Kanunun genel gerekçesi dışında, ilgili madde gerekçesinde de yasa koyucu, çağdaş dünyayla (ve bu arada AB ile) bütünleşme ve bu mekândaki uygulamayı ülkemize taşıma doğrultusundaki iradesini çok açık olarak şu şekilde dile getirmiştir: “Maddenin (A) fıkrasıyla, 3984 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, Türkiye’nin Avrupa Birliğine üyelik sürecinde Katılım Ortaklığı Belgesi ile Ulusal Program hedefleri doğrultusunda, bireysel hak ve özgürlükler çerçevesinde kültürel yaşam alanının genişletilmesi amaçlanmıştır.

Bu düzenlemeyle, Anayasanın 26 ve 28 inci maddelerinde 4709 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle paralellik sağlanmıştır. Bu değişiklik, Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi çerçevesindeki uluslararası sözleşmeler ile Kopenhag Siyasi Kriterlerine de uymaktadır. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda 4756 sayılı Kanunla yayın ilkelerine ilişkin yapılan değişikliklerle, radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması esas olmakla birlikte, Türk vatandaşlarına günlük yaşamda kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkanı getirilmiştir. Ayrıca bu yayınların, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamayacağı vurgulanmıştır¹⁸.

Benzer ifade ve değerlendirmelere, 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinde değişiklik yapılmasını öngören 4771 sayılı Kanun'un 8. maddesi hakkında TBMM'de yapılan görüşmelerde de yer verilmiştir. Gerçekten, ilgili madde lehinde konuşan milletvekilleri, çeşitli hukuki, siyasi, ve tarihi argümanlara başvurmak suretiyle "anadilde yayın hakkı"nın tanınması doğrultusunda görüş bildirmişler; maddenin, gerek sübjektif ve gerekse objektif anlamına açıklık kazandıracak açıklamalarda bulunmuşlardır¹⁸.

¹⁸ ANAP Grubu adına konuşan İstanbul milletvekili Nesrin Nas, konuşmasının bir bölümünde şu görüşlere yer vermiştir: "(...) Hak ve özgürlüklerin genişletilmesi çağdaş bir hukuk devletini tehdit etmez, aksine, daha da güçlendirir. Artık, bu iletişim çağında temel hakları yasayla ya da yönetsel düzenlemelerle kısıtlamak gibi çağdışı bir anlayıştan bir an önce kurtulmak zorundayız.

Bilinmelidir ki, özgürlüklerin bölüğü ya da parçaladığı hiçbir ülke yoktur; ancak, tarihin baskının dağıttığı, parçaladığı ülke örnekleriyle doludur. Kaldı ki, Avrupa Birliği içerisinde yer alıp da bölünen bir tek ülke olmamıştır; aksine, Türkiye'yle benzer sorunları yaşayan ülkeler, Avrupa Birliği şemsiyesi altında bu sorunlarını çok daha rahat bir şekilde çözmüşlerdir. Fransa ve İspanya örnekleri, bu konuda yol gösterici olabilir.

Sayın milletvekilleri, Fransa'ya baktığımızda, anayasasına göre cumhuriyetin dili Fransızcadır, bireysel temelde farklılık hakkını tanımaktadır. Fransızcanın dışında bazı alanlarda mahallî dillerin kullanımına belli oranlar dahilinde, Audiovisuel Yüksek Kurumu ile yayın kuruluşu arasında yapılacak sözleşmelerde yer verilmek kaydıyla imkân tanınmaktadır. Almanya, İtalya, İspanya, Danimarka gibi Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde de anadilde yayın konusunda, yasalar önünde hiçbir engel yoktur.

Komünizmden yeni kurtulmuş Bulgaristan'da, Romanya'da ve Letonya, Litvanya gibi diğer aday ülkelerde de, anadilde yayın konusunda çok hızlı ve önemli adımlar atılmıştır.

Temel bir hakkın, bizzat kendisi ya da kullanılması engellenemez; ancak, kötüye kullanılmasını engelleyecek düzenlemeler yapmak da her devletin hakkıdır. Bugün bizim üzerinde konuştuğumuz bu yasa teklifinin bu maddesi, RTÜK Kanununda bir değişiklik getirmektedir. Bu düzenlemenin amacı, anadilde yayın yapılması yönündeki engelleri, sadece engelleri kaldırmaktan ibarettir; ancak, bu hakkın kötüye kullanılmasını önleyecek tedbirleri de içermektedir.

Unutmayalım ki, farklılıklarımız, zenginliğimizin sermayesidir. Yok sayılan, görmezden gelinen kültürler, ayrılıkçı hareketlerin hep temelini oluşturmuşlardır¹⁸.

AK Parti Grubu adına konuşan Ertuğrul Yalçınbayır, (...) Ulusal Programa bakıldığında, programın içinde yer alan düşünce ve ifade özgürlüğü, kültürel yaşam ve bireysel özgürlükler, tüm bireylerin, herhangi bir ayırım yapılmaksızın ve dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş, felsefi inanç veya dine bakılmaksızın tüm insan hakları ve temel özgürlüklerinden tam olarak yararlandırılmasını, düşünce ve vicdan özgürlüklerinin bütün unsurlarıyla tanınmasını ve yine Birleşmiş Milletler Uluslararası Medeni ve Siyasî Haklar Sözleşmesi ile İhtiyarî Ek Protokolü ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Siyasî Haklar Sözleşmesini kapsayan bir metindir. Bu metnin altında, her ne kadar, tüm hükümet üyelerinin, gruplarının imzası varsa da, bütün Meclisçe ve uluşça kabul edilen bir husustur.

Biz, partimiz kurulurken, Ulusal Programı enine boyuna tartıştık ve temel hak ve özgürlükler bölümümüzde şunları ifade ettik: Avrupa Birliği üyelerinin uyması gereken asgari standartları gösteren Kopenhag Kriterlerinin demokratikleşmeye yönelik ilkeleri esas alınarak, ulusal hukuk düzenimizde yapılması gereken değişiklikler mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilecektir¹⁸, demek suretiyle görüşlerini dile getirmiştir.

DSP Grubu adına söz alan Ahmet Tan ise, konuşmasında şu görüşlere yer vermiştir: "Yasak, ilgiyi tahrik etmektedir. Oysa ki, devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olmadığı sürece

Yasa koyucunun iradesine açıklık kazandıran bütün bu tarihi-siyasi belgelerler, gerek tek tek ve gerekse bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yasa koyucunun, 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yaptığı değişiklikle, daha önce yasaklı olan kültürel bir hakkın kullanımının önünü açmak ve bu alana ilişkin çağdaş özgürlükçü standardın uygulamasını sağlamak amacını taşıdığı görülmektedir. Buna göre, anadili Türkçe'den başka bir dil olan Türk vatandaşları, Anayasanın 2. maddesinde yazılı "Cumhuriyetin nitelikleri" ve "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" ilkeleri dışında herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın, kendi ana dillerinde her türlü yayın yapabileceklerdir.

Kültürel hakların başlangıç noktasını oluşturan "anadil'de yayın hakkı", esas itibariyle, Türkiye Cumhuriyetinin kurucu belgesi olan ve aynı zamanda bir insan hakları metni olarak da değerlendirilebilecek olan "Lozan Antlaşması"na da yabancı değildir. Zira, Lozan Antlaşması, "Türkçe'den başka bir dil konuşan Türk uyrukları", yani "anadili Türkçe'den başka bir dil olan Türk vatandaşları"na da bazı kültürel haklar tanımaktadır. Bu haklar, resmi kurumlar dışında dilini dilediği gibi kullanmak (m.39/4), mahkemelerde kendi dilini dilediği gibi kullanmak (m.39/5), basın ya da her çeşit yayın konularında istediği dili kullanmaktır (m.39/4). Antlaşmada sıralanan bu hakların çağdaş yorumu, ana dilin, görsel ve işitsel iletişim araçlarını da kapsamına alacak şekilde kullanılmalıyarak gerektirmektedir¹⁹. Görüldüğü üzere, RTYHK'nun 4. maddesinde değişiklik yapan ilgili Kanunun 8. maddesinin gerekçesinde işaret edilen Kopenhag siyasi kriterleri, anayasal gelişmelerimize yabancı bir olgu değildir. Kuşkusuz, Lozan Antlaşması söz konusu kriterleri bütünüyle karşılamasa da, bu kriterler açısından önemli bir çerçeve işlevi görmektedir²⁰. Dolayısıyla, ilgili yasada yapılan değişiklikle böyle bir hakkın tanınması, esas itibariyle, iç hukukumuzun bir parçası olan Lozan Antlaşması hükümlerinin teyidi niteliğindedir.

Özetle ifade etmek gerekirse; gerek Türk modernleşmesinin genel yönelimi ile bu modernleşmenin bugün itibariyle kazandığı yeni içerik ve gerekse Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecinde kabul edilen KOB, Ulusal Program, Anayasa'nın 2001 değişiklikleri ve 4771 sayılı Kanunun genel gerekçesi ile bu Kanunun 8.

yöresel dillerde yayın yapılmasının, devlet kontrolü altında yayın yapılmasının, daha önce imzaladığımız uluslararası anlaşmalar ve belgeler çerçevesinde, sakıncalı olmayacağı ortaya çıkmıştır". YTP grubu adına konuşan Evliya Parlak, "(...)Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliğine aday olma noktasında, 2000 yılında, Katılım Ortaklığı Belgesini imzalamış ve aday ülkeler sıralamasına girmiştir. Daha sonra, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Ulusal Programın hedeflerini belirlemiş, onaylamış, yayımlamıştır. Bu Ulusal Programda, Avrupa Birliği ülkeleri, önümüze, hangi koşullarla aday olacağımızı sıralamıştır. Biz de, Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak, bu koşulları kabul etmişiz ve yerine getireceğimizi taahhüt etmişiz. İşte, bu paketin içindeki her madde, bu taahhüdün bir gereğidir. Dolayısıyla, biz, eğer, Avrupa Birliğine, gerçekten, aday olmayı değil de, üye olmayı hedeflemişsek, en kısa sürede gerekenleri yapmamızdan daha doğru bir şey olması mümkün değildir. İşte, bu onur, bu şeref, gerçekten, oybirliğine yakın bir oranda erken seçim kararı alan 21 inci Döneme mal olmuştur. Bu 8 inci maddeyle ne getiriliyor: Fiilen mevcut, teknik ve iletişim sebebiyle önleyemediğimiz birtakım yayınların yasal çerçevede içerisinde yapılabilmesine olanak getiriliyor; çünkü, kabul ettiğimiz taahhütnamelerden biri şudur: Avrupa Birliğine dahil ülkeler bize demişlerdir ki, ey Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ülkenizin sınırları içinde yaşayan çok insan vardır, anadilleri değişiktir, mahalli lehçeleri değişiktir. Bunlar, özgürce, birtakım yayın araçlarından yararlanamıyorlar. Siz bunu tanyacak mısınız? Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Devleti de, evet ben bunu taahhüt ediyorum demiştir. İşte, biz bunun gereğini yapıyoruz", demek suretiyle, ilgili madde değişikliğinin yöneldiği hedefi açıkça ortaya koymuştur. Bkz.

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil4/bas/b125m.htm>.

¹⁹ KABOĞLU, İbrahim Ö. : *Anayasa ve Toplum*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000, s.193.

²⁰ *ibid.*, s.193-194.

maddesinin gerekçesi, hem yasa koyucunun iradesini ve hem de ilgili maddenin objektif anlamını açıkça ortaya koymaktadır. Gerçekten, yukarıda kısaca anlatılmaya çalışılan ve yasanın oluşma sürecine tekabül eden tarihsel, toplumsal ve siyasal faktörler, söz konusu yasal düzenlemenin subjektif anlamına olduğu kadar, objektif anlamına da açıklık kazandırmaktadır. Bütün bu verilerden ve farklılıklara saygı temeline dayalı çoğulcu ve özgürlükçü çağdaş demokrasi kuram ve pratiğinden çıkarılması gereken sonuç, genel olarak görsel-işitsel iletişim özgürlüğüne ve özel olarak da 3984 sayılı Kanununun 4. maddesinde öngörülen sınırlamalara uyma koşuluyla, anadili Türkçe olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının “anadilde yayın hakkı”na sahip olduğudur.

5. RTYHY'nin Anayasa ve Yasaya Aykırı Düzenlemeleri

RTYHK'nun 4. maddesinin birinci fıkrasına bir hüküm eklemek suretiyle “anadilde yayın hakkı”nı herhangi bir kuşku ya da tereddüde mahal bırakmayacak bir şekilde tanıyan yasa koyucunun bu iradesi, ilgili yasa hükmünün uygulanmasını sağlamak (uygulama esaslarını belirlemek) amacıyla “Radyo ve Televizyon Üst Kurulu”(RTÜK) tarafından çıkarılan yönetmelikle adeta hiçe sayılmış; yasanın tanıdığı hak, yönetmelik tarafından geri alınmıştır. Gerçekten, ilgili yönetmelik, Anayasanın 13. maddesinde ifade edilen ve temel hak ve özgürlükler açısından bir güvence oluşturan “hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği”ne ilişkin temel ilkeye aykırı bir biçimde yasada yer almayan yeni sınırlamalar öngörmüş ve söz konusu hakkı kullanılamaz hale getirmiştir.

Anayasa ve yasaya aykırı bulduğumuz sınırlama sebeplerini, yönetmelikte düzenledikleri madde numarasını esas almak suretiyle sırasıyla değerlendirmeye çalışacağız.

a) Yayınların dili (m.4)

Yönetmeliğin “Yayınların Dili” başlıklı 4. maddesi, “Yayınların Türkçe yapılması esastır. Yayınlarda Türkçe'nin özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması, çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişmesi sağlanmalıdır” hükmü, Kanunda yer almayan yeni bir sınırlama getirmektedir. Gerçi Kanunun birinci fıkrasının ikinci cümlesinde, “Yayınların Türkçe yapılması esastır” hükmüne yer verilmektedir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu hüküm yalnızca “Türkçe” yapılan yayınlar için geçerlidir. Bunun böyle olduğunu, bu cümleden hemen sonra gelen cümlelerin yazılışından ve içeriğinden anlamak mümkündür. Gerçekten, bundan sonraki cümle, genel kuraldan ayrılışı ifade eden “ancak” sözcüğü ile başlamakta ve “evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde müzik veya haber iletilmesi amacıyla da yayın yapılabilir” hükmüyle bitmektedir. Bu cümle hükmüne göre, üç istisnai amaçla (yabancı dillerin öğrenilmesi, yabancı dillerde müzik yayını yapılması ve yabancı dillerde haber iletilmesi) Türkçe dışındaki bir dille yayın yapılabilir. Bu cümleden sonra gelen, “Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir” hükmü de genel kuraldan ayrılan bir “istisna” hükmüdür. Zira, söz konusu cümle, kendinden önceki cümlede yer alan “istisna hükmü”nün devam ettiğini ve yeni bir istisnanın öngörüldüğünü ifade eden “ayrıca” sözcüğü ile başlamaktadır. Dolayısıyla, “yayınların Türkçe yapılması” ilkesi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendi dillerinde yayın yapmalarına olanak

tanıyan bu cümle hükmü için geçerli değildir. Çünkü bu hüküm, bir "istisna" hükmüdür.

Yönetmeliğin 4. maddesinin ikinci cümlesinde ifade edilen, "Yayınlarda Türkçe'nin özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması, çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişmesi sağlanmalıdır" hükmü, Radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkelerinden biri olan "Türkçenin; özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması; milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili halinde gelişmesinin sağlanması" (m.4/h) hükmünün bir tekrarı niteliğindedir. Dolayısıyla, ilk bakışta bir sorun yok gibi görünmektedir. Oysa bu ilke de, Türkçe yapılan yayınlar için kabul edilmiş bir kayıttır. Anadili Türkçe'den başka olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının anadillerinde yapılacak yayınlara böyle bir kaydın getirilmiş olması, her şeyden önce bu yayınlara olanak tanıyan ve 3984 sayılı Kanunun değişik 4. madde hükmünün güttüğü amaçla bağdaşmamaktadır. Zira, 4771 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılabilmesi amaçlanmışken, Yönetmeliğin bu hükmüyle, Kanunun yöneldiği amaç gözardı edilmekte, "anadilde yayın hakkı" çerçevesinde yapılacak yayınlar, Türkçe'nin konuşma dili olarak kullanılması ile çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili olarak gelişiminin sağlanmasının bir aracı haline getirilmektedir.

Yönetmeliğin bu düzenlemesiyle, söz konusu yayınlar, adeta Türkçe öğrenim kursları haline getirilmek istenmektedir. Böylelikle, Kanunla güdülen amaç, "anadilde yayın" yapmaktan çıkarılmakta, Türkçe'nin güzel kullanımının öğretilmesine dönüşmektedir. Oysa, Yönetmeliğin 4. maddesinin ikinci cümlesinde getirilen kayıt ve bu kaydın yöneldiği amaç, genel olarak Türkçe yapılan yayınlar için gözetilmesi gereken bir "amaç"tır. Öte yandan, eğer anadili Türkçe olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Türkçe'nin bütün kural ve özellikleriyle birlikte öğretilmesi isteniyorsa, bu amaç bir yandan genel olarak bütün Türkçe yayınların dikkate alınması gereken bir ilke olduğu için bu yayınlar aracılığıyla ve diğer yandan da ayrıca özel olarak bunu sağlamaya yönelik yapılacak Türkçe yayınlarla gerçekleştirilebilir.

Kısaca, Yönetmeliğin 4. maddesi, 3984 sayılı Kanunun 4. maddesiyle tanınan "anadilde yayın hakkı"na Kanunda öngörülmemiş bir sınırlama sebebinin getirilmesi ve bu sınırlamanın Kanunun amaç ve ruhuyla bağdaşmaması dolayısıyla, Anayasanın 2, 5, 13 ve 124. maddeleri ile Kanunun 4. maddesine aykırılık arz etmektedir.

b) Yayın tekeli (m.5/2)

Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası, "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerdeki yayın, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından yapılır" demek suretiyle, bu hakkın kullanımına yönelik yapılacak yayınlar konusunda Kanunda öngörülmemiş bir sınırlama getirmektedir. Böyle bir sınırlama Anayasanın 13. maddesinde yazılı olan "temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği"ne ilişkin güvence hükmüne aykırı olduğu gibi, söz konusu hakkın kullanımına ilişkin bir "tekel" öngördüğünden, Anayasanın 133. maddesine de aykırılık arz etmektedir. Zira, Anayasanın 8.7.1993 tarih ve 3913 sayılı Kanunla

değişik 133. maddesi²¹, radyo ve televizyon yayıncılığında TRT'nin sahip olduğu tekeli kaldırmış; özel radyo ve televizyon istasyonlarının kurulup yayın yapabilmelerinin önünü açmış ve böylelikle görsel ve işitsel yayınlar konusunda çoğulcu bir model getirmiştir. Oysa Yönetmelik hükmü, Anayasanın 133. maddesine aykırı bir biçimde, bir hakkın kullanımına ilişkin yapılacak yayınlarda TRT'nin tekeli öngörmektedir.

Ayrıca, ilgili Yönetmelik hükmüyle TRT'ye yayın tekelinin tanınmış olması, Anayasanın güvence altına aldığı ifade özgürlüğüne ve iletişim özgürlüğüne de aykırıdır. Düzenleme, ifade özgürlüğüne aykırıdır; çünkü, ifade özgürlüğü, bireyin düşüncelerini serbestçe açıklamasını olduğu kadar; haber, bilgi veya düşüncelere serbestçe ulaşabilmeyi de içermektedir²². Buna göre ifade özgürlüğü, her şeyden önce "çoksesliliği" gerektirmektedir. Oysa, söz konusu yönetmelik düzenlemesi, anadilde yayın konusunda TRT'ye yayın tekelini vermek suretiyle "çoksesliliği" zedelemektedir. Dolayısıyla bu düzenleme, ifade özgürlüğünün teminat altına alındığı Anayasanın 26. maddesine ve bu maddenin kaynağı niteliğindeki AİHS'nin 10. maddesine aykırılık arz etmektedir.

Anılan Yönetmelik hükmü ifade özgürlüğüne aykırı olduğu için, aynı zamanda iletişim özgürlüğüne de aykırıdır. Çünkü, ifade özgürlüğü iletişim özgürlüğünün zorunlu bir parçasını oluşturmaktadır. Zira, iletişim özgürlüğü, yalnızca haber ve düşünce iletmeye hakkı anlamına gelen "yayın özgürlüğü"nü değil, bunun yanı sıra dinleyici ve izleyicilerin çok sesli bir ortamda özgürce haber, bilgi ve düşüncelere ulaşma haklarını da içermektedir²³. Nitekim, Anayasanın 26. maddesinde, "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar", demek suretiyle, iletişim özgürlüğünü ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmektedir.

Öte yandan iletişim özgürlüğü, her şeyden önce, haber, bilgi ve düşünceleri özgürce yayma özgürlüğünü ifade etmektedir. Dolayısıyla bu hakkın öznesi, haber ve düşüncelere çoğul bir ortamda serbestçe ulaşacak bireyler olduğu kadar, bunları yayma hakkına sahip gerçek ve tüzel kişilerdir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bir kararında da belirtildiği gibi²⁴, yayın özgürlüğü sadece yayının içeriğini değil, aynı zamanda bunların yayınlanma yöntem ve araçlarını da içermektedir. Dolayısıyla, bu araçlara ilişkin olarak getirilen her türlü kısıtlama haberlerin ve düşüncelerin alınması ve verilmesi hakkını zedelemektedir. İnceleme konusu Yönetmeliğin ilgili hükmü bu anlamda bir sınırlama getirdiğinden, yayın özgürlüğüne ve dolayısıyla iletişim özgürlüğüne aykırılık oluşturmaktadır.

²¹ Anayasanın 133. maddesinin birinci fıkrası, "Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir" demek suretiyle, bu hakkın kullanımına ilişkin devlet tekeli kaldırılmıştır. Değişiklik Kanunu için bkz. **Resmi Gazete**: 10 Temmuz 1993-21633.

²² **VARANNES, Fernand**: "Language and Freedom of Expression in International Law", Human Rights Quarterly, Num.1, (Feb. 1994), s.167; **JACOBS, Francis G./ WHITE, Robin C.A.**: The European Convention on Human Rights, Second Edition, Clarendon Press, Oxford, 1996, s.223.

²³ **NALBANT, Atilla**: "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Görsel-İşitsel İletişim Özgürlüğü", içinde **Bağımsız İdari Otoriteler**, (Ed. İbrahim Ö. Kaboğlu), Alkım Yayınları, İstanbul, 1998, s.111-112.

²⁴ **Groppea Radio AG ve diğerleri /İsviçre**, 22 Mayıs 1990, A.178.

Söz konusu Yönetmelik hükmü, iletişim özgürlüğünün bir ögesi olan “görsel-işitsel iletişim özgürlüğü”ne de aykırıdır. Görsel-işitsel iletişim özgürlüğü, tanımı ve işlevi gereği, hem “iç çoğulculuk”u hem de “dış çoğulculuk”u gerektirmektedir. Dış çoğulculuk, iletişim kuruluşlarının anti-temerküz kuralına tabi olmaları demektir²⁵. Bu kuralın anlamı, radyo-televizyon yayınlarında, gerekli koşulların yerine getirilmesi halinde isteyen herkesin yayın yapabilmesinin sağlanması ve bunun önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Başka bir anlatımla, dış çoğulculuk, radyo ve televizyon yayınlarında farklılaşmayı engelleyen tekelleşmenin önlenmesi ve bu amaçla her türlü tedbirin alınmasıdır.

Görsel-işitsel iletişim özgürlüğü, her türlü tekeli yasaklayan bir dış çoğulculuğu gerektirirken, Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının anadillerinde yapılacak yayınları TRT kurumuna bırakmakta ve bu şekilde iletişim alanında yeni bir “tekelleşme” yaratmaktadır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, TRT’ye tekel hakkı tanıyan Yönetmelik hükmü, bu Yönetmeliğe esas teşkil eden RTYHK’nun ve bu Kanunla oluşturulan RTÜK’ün kuruluş amacıyla da bağdaşmamaktadır. Zira, gerek söz konusu Kanun ve gerekse bu Kanunla oluşturulan RTÜK’ün varlık sebebi, görsel-işitsel iletişim özgürlüğünü çoğulcu bir anlayış çerçevesinde koruma altına almaktır. Nitekim, RTYHK’nun değişiklik öncesi metninde, çok açık bir biçimde radyo ve televizyon yayınlarının “Anlatım özgürlüğüne, iletişim ve yayında çoğulculuk esasına” (m.4/e) dayalı olarak yapılacağını hükme bağlanmıştır. Yine Kanun, “radyo ve televizyonların kamu hizmeti anlayışı içerisinde” (m.4/1) belirli ilkelere uygun olarak yapılacağını kayıt altına almak suretiyle, yalnızca TRT’nin değil, bütün özel radyo ve televizyonların da kamu hizmetini yerine getirme bilinç ve sorumluluğu içinde faaliyet göstermek durumunda olduklarını belirtmektedir²⁶. Böylece Kanun, özel radyo ve televizyonları da, tıpkı TRT gibi kamu hizmetini yerine getiren birimler olarak kabul etmekte ve görsel-işitsel iletişim özgürlüğünün temel bir ögesi olan dış çoğulculuğu tanımlamaktadır.

Bütün bu yukarıda ileri sürülen gerekçelerden dolayı, TRT’ye yayın tekeli sağlayan Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası, Anayasanın 2, 13, 26, 28, 124 ve 133. maddeleri ile RTYHK’nun 4. maddesine aykırılık oluşturmaktadır.

c) Yayınların içerik ve süresine ilişkin sınırlama (m.5/3-4)

Yönetmeliğin 5. maddesinin üçüncü fıkrası, “Bu dil ve lehçelerde yetişkinler için haber, müzik ve kültürel alanda bir veya birkaç dil veya lehçede yayın yapılabilir. Bu dil ve lehçelerin öğretilmesine yönelik yayın yapılamaz” demek suretiyle, hem yayınlardan yararlanacaklar açısından ve hem de yayının içeriğine ilişkin Kanunda öngörülme sınırlamalar getirmektedir. Gerçekten, ilgili hükümle, söz konusu yayınların yalnızca “yetişkinler”e yönelik yapılabileceği ifade edilmektedir. Oysa böyle bir sınırlama, görsel-işitsel iletişim özgürlüğünün önemli bir parçasını oluşturan “iç çoğulculuk” ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Zira, iç

²⁵ KABOĞLU: **Özgürlükler Hukuku**, s.512; NALBANT: s.113.

²⁶ NALBANT: s.118.

çoğulculuk ilkesi, yayınların, farklı düşünsel ve sosyo-kültürel gruplara açık olmasını gerektirmektedir²⁷.

Öte yandan, böyle bir düzenleme, bir yandan Kanunda öngörülmemiş bir sınırlama getirmesi nedeniyle Anayasanın 13. maddesine, diğer yandan da bu haktan yararlananlar arasında ayırım yaptığından dolayı Anayasanın 10. maddesinde güvence altına alınmış olan "eşitlik ilkesi"ne aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin ilgili hükmü, yapılacak yayınları haber, müzik ve kültür alanlarıyla sınırlamakta; sözcüğü, Türkçe'den başka dil ve lehçelerinin öğrenilmesine yönelik yayın yapılmasını yasaklamaktadır.

Son olarak, Yönetmeliğin 5. maddesinin dördüncü fıkrasının son cümlesi, yayınların süresine ilişkin de kısıtlayıcı bir hüküm içermektedir. Gerçekten Yönetmeliğin ilgili hükmüne göre, "Bu dil ve lehçelerde yapılacak radyo yayınları günde kırkbeş dakikayı ve haftada toplam dört saati, televizyon yayınları günde otuz dakikayı ve haftada toplam iki saati aşamaz. Televizyon yayınlarında içerik ve süre açısından bire bir olmak kaydıyla, programlar Türkçe alt yazıyla, radyo yayınlarında ise programın yayınlanmasını takiben Türkçe tercümesi verilmek suretiyle yapılır". Yayınların süresine ilişkin öngörülmüş olan bu süre kısıtlaması da, tıpkı diğerleri gibi, Kanunda yer almayan "sınırlayıcı" bir hükümdür. Dolayısıyla, burada da ilgili Yönetmelik, Anayasanın amir hükmüne (m.124) rağmen "düzenleyici" işleviyle yetinmemiş; Kanunda düzenlenmemiş yeni bir sınırlama getirmiştir.

Sonuç Yerine Kısa Bir Not

Türkiye'nin AB müktesebatına uyum sağlamak amacıyla 4771 sayılı değişiklik Kanununun 8. maddesiyle tanınan "anadilde yayın hakkı", "Kopenhag Kriterleri"nden olan "insan hakları-azınlık hakları" ikilisinin kesişme noktasında yer almaktadır. Kültürel çoğulculuğu, -belirli bir alanla sınırlı da olsa- hukuki güvence altına alan ve böylelikle gerek insan hakları ve gerekse azınlık hakları (sosyolojik anlamda azınlıkların hakları) alanında görece bir iyileşmeyi sağlayan yasal bir düzenlemenin gerçekleştirilmiş olması, Türkiye açısından sevindirici bir gelişmeye işaret etmektedir.

Ne var ki, bugüne kadar yasaklı olan kültürel bir hakkın önünü açan yasal düzenlemenin uygulanmasını sağlamak amacıyla çıkarılan "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik", tıpkı geçmişte gerçekleştirilmiş birçok anayasal ve yasal değişikliklerde de olduğu gibi, bizleri ihtiyatlı bir iyimserliğe itmektedir. Çünkü, yukarıda yapılan kısa incelemeden de anlaşılacağı gibi, Kanun tarafından çok açık bir biçimde tanınmış olan bu kültürel hak, Kanunun uygulanmasını sağlamak ve ona aykırı olmamak amacıyla çıkarılan bir Yönetmelik tarafından adeta kullanılamaz hale getirilmektedir. "Dostlar alışverişte görsün" mantığıyla hazırlanmış olan bu Yönetmelik, tek başına, Türkiye'nin Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni yaşama geçirme noktasındaki başarısızlığını ortaya koyması açısından yeterli bir veri oluşturmaktadır. Nitekim, uygulamadaki bu eksiklikler/başarısızlıklar dolayısıyla da, gerek Avrupa Komisyonunun hazırladığı "2002 Türkiye İlerleme Raporu"nda ve gerekse "2002 Aralık Kopenhag Zirvesi"nde, söz konusu eksikliklere vurgu yapılmış ve Türkiye'den, uygulamanın iyileştirilmesi doğrultusunda adımların atılması istenmiştir.

²⁷ KABOĞLU: **Özgürlükler Hukuku**, s.512.

Dolayısıyla, yapılması gereken şeylerin başında, uygulamanın iyileştirilmesi olmalıdır. Toplumsal yaşamın hemen her alanında yaşanan çeşitli sorunları, - kadim refleksimiz olan- yasalarda yapılacak değişikliklerle çözüme anlayışı terk edilerek, uygulamayı da dikkate alan bütüncül bir yaklaşıma yönelmelidir. Kuşkusuz bütün bunlar, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin zorunlu gerekleri oldukları için değil, insanımızın yaşam kalitesini yükseltmek için yapılmalıdır.